

Pionieren en opbouwen met ergotherapie in Georgië

Gesprek met Hanneke van Bruggen

door Alexandra Gabrielli

Hanneke van Bruggen

Door een samenloop van omstandigheden kwam Hanneke van Bruggen in Georgië terecht: “Ik ben in 2002 begonnen met een project voor Cordaid*). Het project betrof een centrum voor kinderen met een hersenafwijking, cerebrale parese, waarvan de neuroloog graag met ergotherapie wilde beginnen, het CCNRR – Center of Child Neurology and Neuro Rehabilitation. Op internet was hij op zoek gegaan naar een

ergotherapeut, waardoor hij met iemand in contact kwam, die weer contact met mij zocht. Deze vrouw vroeg me haar een kwaliteitskeurmerk voor een cursus te geven, maar dat kon ik niet zomaar doen. Ik wilde wel helpen en meedenken om bijvoorbeeld een opleiding te starten voor ergotherapie in Georgië, als men dat tenminste wilde natuurlijk.

Het project van Cordaid kwam van de grond, maar toen het eenmaal zover was, zei de vrouw tegen me: Neem me niet kwalijk, maar ik ga naar Brazilië, hier heb je mijn project voor Georgië en zie maar wat je ermee doet....

Op die manier begon mijn werk in Georgië. Het viel me zomaar op mijn dak. Ik had wel medewerking toegezegd, maar niet in die mate. Wel had ik de neuroloog al eens geschreven met de vraag naar een persoon die aan de universiteit werkte om mee samen te werken, want ik wilde niet uitsluitend met het revalidatiecentrum van start gaan.

Wel, ik ben naar Georgië gegaan en ook maar gelijk naar de ministeries van Volksgezondheid en van Arbeidsvoorziening en Onderwijs, om te kijken of we de juiste groep konden vinden voor een opleiding. Er zijn veel werklozen in Georgië, ook artsen en psychologen, en het was de bedoeling dat ik met de psychologen een groep zou vormen voor een tweejarige opleiding. Er was ook een arts bij. Ze dachten dat ze opgeleid zouden worden voor werken met kinderen, maar gaandeweg zei ik dat er een Europese opleiding moest komen aan de universiteit. Dus na

twee jaar, toen de acht vrouwen - er waren oorspronkelijk elf studenten, onder wie een man - bijna klaar waren, hadden we ook een universiteit gevonden die de opleiding wilde starten, met goedkeuring van het Ministerie van Onderwijs.

Het betrof de State Pedagogical University in Tbilisi. Ik vond dat niet de meest gelukkige keus. Het was een ouderwetse universiteit met een rector die niet vooruitstrevend was. Ik wilde veel liever naar de State University van Tbilisi, maar dat wilde de medische faculteit daar weer niet. Maar goed, ik ben begonnen en toen de tweejarige opleiding klaar was, draaide Cordaid de subsidiekraan dicht. Men vond dat het doel bereikt was.

Maar dat vond ik natuurlijk niet. Men was wel klaar met de opleiding, maar de studenten konden niet direct gaan lesgeven. Ik heb meteen daarna een project bij de Europese Commissie aangevraagd en dat kreeg ik op voorwaarde dat ik ook met Armenië ging samenwerken. Ik heb vervolgens een project voor twee universiteiten opgezet, voor zestien nieuwe studenten. Ik had dus Georgiërs en Armeniërs in de klas, en ik moet zeggen, dat is niet makkelijk. We maken het ingewikkelder dan nodig is, denk ik dan, er zijn al zoveel problemen”.

Hanneke van Bruggen is directeur van het Europese Netwerk voor Ergotherapie – ENOTHE – en senior consultant Internationale zaken van de Hogeschool van Amsterdam. Ergotherapie is een paramedisch beroep en werd vroeger arbeidstherapie genoemd, een inmiddels verouderde term. Het woord stamt af van het Griekse woord *ergon* = werk, handeling. De Engelse benaming is Occupational Therapy. Ergotherapeuten werken o.a. in ziekenhuizen, revalidatiecentra, bij het onderwijs, instellingen voor welzijnszorg zoals beschutte werkplaatsen, dagactiviteiten-centra, bejaardentehuizen of een gehandicapteninstelling.

Een ergotherapeut zorgt ervoor dat mensen met een beperking of een ziekte zo goed mogelijk kunnen functioneren in het dagelijkse leven en kunnen participeren in de maatschappij. Iemand die na een auto-ongeluk bijvoorbeeld in een rolstoel terecht is gekomen en van het ene op het andere moment een heleboel dingen niet meer kan doen, vindt veel baat bij een ergotherapeut. Kortom, een ergotherapeut is een specialist in het bedenken van praktische oplossingen voor mensen die allerlei activiteiten niet ‘gewoon’ kunnen uitvoeren en leert hen vervolgens allerlei vaardigheden.

Ergotherapie is een veelzijdig en creatief beroep en draagt bij tot een betere kwaliteit van leven van mensen met een beperking.

Veelzijdig en creatief bleken ook de acht afgestudeerde vrouwen van de opleiding te zijn.

Bovendien bleken ze zeer dynamisch en vol daadkracht.

Toen de eerste acht studenten klaar waren met hun studie, begonnen ze al snel overal in Georgië met het opzetten van diverse projecten, o.m. voor mentaal gehandicapten, niet alleen voor jonge kinderen maar ook voor oudere kinderen van rond de achttien jaar.

Hanneke: “Ouders wisten absoluut niet wat ze moesten beginnen met hun gehandicapte kinderen en het feit dat ze konden integreren in de maatschappij, dat ze bijvoorbeeld in restaurants en in de administratie konden werken, was hun geheel onbekend. We hebben een stichting opgericht met de ouders die taken toegewezen kregen. De ene ouder houdt zich nu bezig met wetgeving, een andere zorgt voor de promotie. Bovendien hebben we het wijnbedrijf Telavi bereid gevonden twee gehandicapte jongens in de keuken op te leiden. Voor de andere jongeren zoeken we nog een plaats. Het Ministerie van Onderwijs was erg ingenomen met het resultaat en als dank kregen we een groot project aangeboden, namelijk het trainen van docenten op MBO-onderwijs niveau. Op dat niveau leren ze met mentaal gehandicapte jongens en meisjes omgaan. Eenmaal zover, kunnen er verbindingen gemaakt worden met werkgevers om mensen aan het werk te krijgen. Dat is allemaal veelbelovend. Een andere studente van mij is terecht gekomen bij de ‘internal displaced people’, vluchtelingen uit Abchazië en Ossetië. Deze twee Georgische gebieden begonnen een afscheidingsoorlog in de jaren negentig van de vorige eeuw met als gevolg honderdduizenden vluchtelingen. Ze wonen nog steeds verspreid over heel Georgië in armoedige omstandigheden. In de provincie

Georgische stagiaires in Nederland op bezoek bij Hanneke in Apeldoorn

Goerië hebben we met hulp van het Norwegian Refugee Council een project opgezet voor deze mensen. Ze wonen bij elkaar in een dorp waar in het geheel geen voorzieningen waren. Ze deden niets en waren behoorlijk depressief. We wisten uiteindelijk het hele dorp actief te krijgen en lieten de bewoners een kinderspeelplaats aanleggen. Aan dit project heeft ook de overheid weer meegeholpen door levering van materialen. De eerste stappen naar een beter leven zijn in dit dorp gezet. Momenteel zijn we bezig met zoeken naar geschikte huisvesting en naar emloop voor de mensen.

Weer een andere studente is terecht gekomen op het Ministerie van Onderwijs waar ze bezig is met een project voor aanpassing van tien lagere scholen aan gehandicapte kinderen. Daarnaast is er een project voor kankerpatiënten gekomen. De ergotherapie voor deze mensen, die voordien helemaal niets deden en maar op bed lagen te verkommeren, bestaat bijvoorbeeld uit het werken met vilten- en wollen stoffen.

We hebben dat voor elkaar gekregen met steun van Inge Evers**) van het Georgische Wol Research Project en de Georgische Textiel Groep. Inge verzet al jaren veel werk op het gebied van textiel en ‘community art’ en we zijn nu aan het bekijken of we gezamenlijk een cursus kunnen geven voor ergotherapeuten in opleiding.

Daarnaast ben ik nog bezig met het plaatsen van een sociale poot onder een kringloopbedrijf voor het verwerken van plastic, waar gehandicapten aangesteld kunnen worden. Zo kunnen we mooi samenwerken. Toen ik pas in Georgië kwam, zag je nergens ooit een gehandicapte. Je ziet ze nu nog niet, maar we hebben wel veel mensen gevonden die voorheen ergens op een kamertje weggestopt zaten en waar ze nooit afkwamen. Met allerlei middelen proberen wij instellingen te benaderen en bewust te maken van de mogelijkheden van gehandicapten. Het bekendmaken is ook een van onze taken”.

Ze heeft enorm veel geluk gehad, vindt Hanneke, met de eerste groep vrouwen in de opleiding. Iedereen in Tbilisi kent inmiddels ‘de acht’ en als ze eraan komen wordt er gezegd: Daar heb je die ergotherapeuten weer! Met kleine en grote projecten zitten ze overal met hun neus bovenop. “En als ik dat dan hoor”, aldus Hanneke, “zeg ik: Ja dat moet ook, ze moeten bij de les blijven. Iedereen is zeer over hen te spreken. Ik hoop dat ze anderen tot goed voorbeeld

zijn en hoop natuurlijke helemaal dat de tweede lichting studenten die ook een verkorte Bachelors-opleiding in ergotherapie krijgt, in hun voetsporen volgt”.

Wat de derde lichting betreft, is het wel lastig dat in Georgië scholieren al met zestien jaar naar de universiteit gaan. Waarschijnlijk zal dat in de toekomst veranderen en wordt de leeftijd achttien jaar. Hanneke:

“Zestien jaar vind ik nog wat te jong; enige levenservaring voor stage-werk in een psychiatrische inrichting bijvoorbeeld, is wel gewenst”.

Ongeveer vijf keer per jaar reist Hanneke naar Georgië; ze is er zeker al twintig keer geweest. Er zijn plannen er over enkele jaren voor langere perioden te gaan wonen, na haar pensioen. Nu ze hoofd van de paramedische opleidingen aan de Tbilisi State University is geworden, wil ze in de toekomst meer ter plekke zijn. Communicatie tussen Nederland en Georgië verloopt momenteel dikwijls via de internet-telefoon Skype, om te vergaderen en de zaken te bespreken en precies op de hoogte te blijven van wat er gebeurt.

Meestal als Hanneke naar Georgië gaat, reizen er mensen uit diverse disciplines met haar mee, een arts, een fysiotherapeut, een logopedist of een communicatiedeskundige, om Georgiërs te onderwijzen, te trainen en bij te staan.

Onlangs wijdde de Georgische televisie een heel programma aan ergotherapie. Bekendheid van het beroep is hard nodig, want het schijnt niet eenvoudig te zijn nieuwe studenten te vinden. Ergotherapie is niet direct een beroep met veel aanzien; medicijnen of psychologie studeren heeft meer status.

Gelukkig heeft Hanneke een lange adem en wat veel helpt steeds maar weer door te gaan, is dat ze, volgens eigen zeggen, een beetje verliefd op de Georgiërs is geworden.

Aan haar pionierswerk komt voorlopig geen eind. Op stapel staat een zogenaamd Matra-project in samenwerking met het Nederlandse revalidatiecentrum Groot Klimmendaal. Matra-projecten (*Matra*: van: *Maatschappelijke Transformatie*) worden - sinds 1994 - gesteund door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en helpen mee aan de opbouw van het maatschappelijk middenveld (‘civil society’) in Midden- en Oost-Europese landen. Dit project omvat het opleiden van studenten die mensen met een beperking gaan helpen te integreren in de maatschappij. Een onderdeel daarvan is een cursus in logopedie. Er bestaat in Georgië geen opleiding op dit gebied en logopedie kan o.m. het spraak- en slikvermogen van gehandicapten helpen te verbeteren.

In 2004 richtte Hanneke een eigen stichting op, ‘Facilitatie en participatie van mensen met een handicap in Oost- en Centraal Europa’, gevestigd in Apeldoorn. Doel is het ontwikkelen, harmoniseren en verbeteren van kennis- en onderwijsmethodieken voor de gehandicaptenzorg. Ingezamelde gelden worden bijvoorbeeld besteed aan transport van rolstoelen naar Georgië, het maken van adaptaties en het verstrekken van studiebeurzen aan (Ma)-studenten in de paramedische zorg. Donaties zijn zeer welkom. Bankrekeningnummer: 394017528. In 2004 is de ‘Georgische Vereniging voor ergotherapeuten - Georgian Occupational Therapists’ Association’, GE-OTA - opgericht die erkend is door de ‘Wereldfederatie van ergotherapeuten’.

Georgische studenten met in hun midden Hanneke (in rode trui) en een Portugese docente

GE-OTA wordt regelmatig gevraagd om mee te helpen aan projecten van bijvoorbeeld Unicef of Save the Children.

De Georgische Vereniging voor ergotherapeuten geeft elke drie maanden een elektronische Nieuwsbrief uit, 'Occupation Therapy in Georgia' waarin de projecten van de ergotherapeuten gevolgd kunnen worden. Zie de website: www.enothe.hva.nl/projects/tuning/fapadag/ge-ota.htm

De laatste Nieuwsbrief lezend, welt een warm gevoel van dankbaarheid op. Je beseft ineens waartoe visie en inspanning leiden. Voeg daaraan nog passie en uithoudingsvermogen toe, en je hebt de ingrediënten om iets substantieels en duurzaam op te bouwen, en dat kan onze wereld goed gebruiken. In de woorden van Hanneke: "Als je me vraagt wat ik van al die projecten heb geleerd, dan zeg ik: Er moet meer cohesie en solidariteit komen. Absoluut. Die twee woorden staan ook in het vaandel van Europa: Cohesie en solidariteit".

Hanneke van Bruggen (geb. 1946) was al op jonge leeftijd begaan met mensen met een handicap. Ze was een van de eersten in Amsterdam met een opleiding als ergotherapeut, vroeger onderdeel van de particuliere Leffelaar fysiotherapie-opleiding.

In 1969, na afronding van haar studie en na enige jaren als ergotherapeut in Nederland te hebben gewerkt, vertrok Hanneke begin jaren zeventig naar Kenia waar ze voor de International Labour Organisation, een onderafdeling van de World Health Organisation, kleine werkprojecten opzette onder de naam Vocational Training and Employment. Ze keerde in 1975 weer naar Nederland terug.

Hanneke, altijd al een pionier en een vechter, heeft geijverd voor erkenning van het beroep van ergotherapie bij het Ministerie van Volksgezondheid in de tijd dat ze in de jaren tachtig voorzitter was van de Europese beroepsvereniging voor ergotherapie. Momenteel is ze directeur van European Network of Occupational Therapy in Higher Education (ENOTHE) dat ze zelf in 1994 oprichtte, een Europees netwerk voor ergotherapie, gesubsidieerd door de Europese Commissie. Met dit Netwerk startte Hanneke de opleiding ergotherapie in Georgië, Armenië en andere landen van het voormalige Oostblok. Het Netwerk ressorteert onder de Hogeschool van Amsterdam, afdeling Ergotherapie, waarvan zij eerder zeven jaar lang directeur was.

In 2006 werd Hanneke van Bruggen onderscheiden met het erelidmaatschap van de World Federation of Occupational Therapists.

Noten

*) Cordaid is een Nederlandse ontwikkelingsorganisatie met meer dan negentig jaar ervaring en expertise in noodhulp en structurele hulp. Cordaid steunt lokale partnerorganisaties en projecten in vele landen. Sinds begin 2000 bevinden Memisa, Mensen in Nood en Vastenactie zich onder één dak van het Cordaid kantoor in Den Haag.

***) Zie de pagina 'Vilt en Textielkunst in Georgië' met artikelen van en over Inge Evers en haar werk op de website van Georgica: <http://home.unet.nl/georgica>